

Sborník

*k 80. jubileu Kravařské kašny
na náměstí v Novém Jičíně
1929 - 2009*

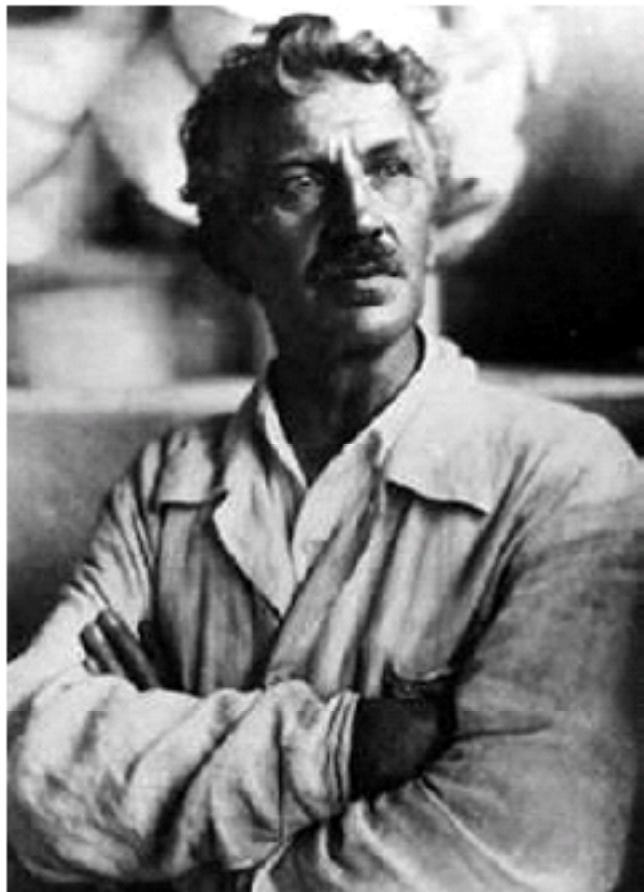

Festschrift

*zum 80jährigen Jubiläum
des Kuhländler Bauernbrunnens
auf dem Stadtplatz in Neutitschein
1929 - 2009*

*Tančící selský pár sochaře Franze Barwiga na náměstí v Novém Jičíně.
Das tanzende Kuhländler Bauernpaar des Künstlers Franz Barwig auf dem Marktplatz
der Stadt Neutitschein. (Foto: W. Bruder)*

Franz Barwig

Zasvěcování pomníku roku 1929 v Novém Jičíně. Druhý zleva umělec, vpravo vedle něj v tmavém obleku starosta Dr. Schollich.

Einweihung des Denkmals 1929 in Neutitschein. Zweiter von links der Künstler, rechts von ihm in dunklem Anzug BM Dr. Schollich.

Historie kašny na náměstí

Nového Jičína

První připomínaná kašna -1629

- „1629 městská kašna (s trvalým přítokem) k všeobecnému užívání“.

Druhá připomínaná kašna -1727

- „24. 9. 1727 kašna mezi Mariánským sloupem a domem č. 4 s kameným ohrazením. Střed kašny zdobila socha sv. Mikuláše“.

Tato pěkná kašna byla po vybudování městského vodovodu odstraněna.

Třetí připomínaná kašna bez přesného vročení

- „1894? (může být rok postavení, ale pravděpodobněji rokem demontáže) – na zadní straně Mariánského sloupu byl zřízen litinový výtokový stojan.

Čtvrtá připomínaná kašna: Stávající kašna – Bauernbrunnen neboli selská kašna

- 10. září 1929 - zasvěcení a odhalení stávající kašny na náměstí v Novém Jičíně za přítomnosti velkého množství lidí.

Tato kašna byla velmi záhy všemi obyvateli přijata jako nový symbol Kravařska.

Identický duplikát kašny v partnerském městě Kravařska - Ludwigsburgu

V roce 1968, v době, kdy tvrdá hospodářská nouze po nuceném vysídlení z domova byla překonána a návrat se na základě neměnné politické situace na západě a východě ukázal nemyslitelným, postavila kravařská národnostní skupina v obdivuhodné společné akci ve svém patronátním městě Ludwigsburgu svůj symbol, kašnu sochaře Franze Barwiga, která se nachází na náměstí jejich někdejšího „hlavního města“ Nového Jičína jako trvalou vzpomínce na starý domov.

Město Ludwigsburg se ve dnech 5. až 7. července 1968 stalo místem setkání a opětného shledání více než 4.000 kravařských rodáků. Vrcholem slavnosti se stalo zasvěcení jejich staronového symbolu, který se mezitím stal ozdobou i pro ostatní obyvatele Ludwigsburgu. Od doby oněch dnů putuje z daleka i blízka mnoho rodáků ke klidnému místu na Bärenwiese, aby se myšlenkami vrátili do vzdálené domoviny a případně potkali staré přátele. Od roku 1968 v dvouletých intervalech proběhlo dvacet takovýchto velkých setkání rodáků Kravařska s obdobným programem: po každé se před kašnou koná slavnostní uctění památky bývalých obyvatel Kravařska, odpočívajících daleko v zemi starého domova, nebo spících svůj věčný sen v novém domově, neboť již nejsou mezi námi.

Zdravice vrchního starosty města Ludwigsburgu Wernera Spece k 80. výročí Kravařské kašny.

Proslulá Kravařská kašna s tančícím selským párem, která dnes zdobí střed náměstí v Novém Jičíně, byla v roce 1929 vytvořena Franzem Barwigem starším. Franz Barwig, syn malého rolnika, se narodil v roce 1868 v Šenově u Nového Jičína, vzdělání získal na Umělecko-průmyslové škole ve Vídni, kde se později sám stal profesorem. Kašna patří k jeho pozdní tvorbě, neboť ji vytvořil až po svém návratu z Ameriky, kde v Palm Beach v letech 1925 – 1927 pracoval jako sochař. Mnozí synové Nového Jičína získávali své vzdělání v evropských metropolích Vídni a Praze, procestovali Evropu a Ameriku a obohatili svůj domov tam získanými poznatky.

Selská studna, která je považována za mistrovské dílo Franze Barwiga, vystihuje ducha Kravařska:

Tančící, tedy šťastný pár, obklopený koněm, volem, krávou a prasetem. Kravařsko vděčí přece za své jméno nanejvýš úspěšnému chovu dobytka, jehož nejznámějším produktem byl kravařský skot.

Kašna se po druhé světové válce také stala symbolem Němců vysídlených z Novojičínska. Roku 1968 si zbudováním „Kravařské studny“ jakoby vytvořili na Bärenwiese v Ludwigsburgu kousek domova. Ovšem již neúplně podle originálu. V Ludwigsburgu teče voda ze dvou volských, koňské a prasečí hlavy. Kravská hlava scházela. Ve Vídni žijící syn Franze Barwiga, rovněž sochař, měl k dispozici pro odlití chrličů pouze modely vola, koně a prasete, hlava krávy se ztratila.

V Novém Jičíně naproti tomu chyběla doposud hlava koně, která byla zcizena. Od nynějška však teče voda opět ze všech čtyř zvířecích hlav jako u originálu. Dobré vztahy mezi Ludwigsburgem a Novým Jičínem se zase jednou osvědčily. Podle koňské hlavy v Ludwigsburgu byl zhoden odlitek, čímž mohla být novojičínská kašna uvedena do původního stavu. Tento příklad dokazuje, jak důležitá a smysluplná je spolupráce překračující hranice, když jde o záchranu hodnot našeho společného evropského dědictví.

Dialog, který mezi sebou vedou Ludwigsburg, rodáci z Kravařska a Nový Jičín, zahrnuje mnoho oblastí veřejného života a neslouží jen k překonání minulosti. Česko jako člen Evropské unie se stalo důležitým partnerem při vytváření společné evropské budoucnosti, ke kterému sprátelená města Ludwigsburg a Nový Jičín přispívají.

Werner Spec
vrchní starosta města Ludwigsburg

**Zdravice Krajanské rady Kravařska
k 80.výročí Kravařské selské studny
v Novém Jičíně - Neutitschein**

K tomuto velkému a krásnému výročí posiláme jménem všech, pod našim ústředním svazem sjednocených, někdejších rodáků Kravařska a jejich potomků co nejsrdečnější a přátelské pozdravy

Panu starostovi Mgr. Ivanu Tylému,
jeho zástupcům Ing. Vladimíru Bártovi,
Miloši Lossmannovi, MVDr. Milantu Šturmovi,
radním města,
zástupcům partnerského města Epinal
jakož i všem ostatním delegacím partnerských měst,
návštěvníkům městských slavností a všem obyvatelům Nového Jičína

My, někdejší spoluobyvatelé Kravařska máme radost z toho, že se vám podařilo po téměř dvouletém úsilí náměstí tak pěkně obnovit. Dokazujete tak vůli udržovat pro všechny obyvatele důležitý vztah k městu. Náměstí zůstane jistě i nadále centrálním místem setkávání lidí z celého okolí.

Činorodým přístupem jednoho člena našeho představenstva a úsilím novojičínských se podařilo, že k slavnosti z „nové“ koňské hlavy kašny poteče voda. Této dnešní slavnosti, v zastoupení několika desítek tisíc bývalých německých spoluobyvatel Kravařska, se účastní 58 osob.

Těší nás také nové partnerství, které jste uzavřeli s francouzským městem Epinal.

V očekávání, že v rámci této slavnosti budou uzavřena další mnohá nová přátelství, přejeme letošní městské slavnosti hodně úspěchů.

Za Krajanskou radu Kravařska

Kilian Leitz

Dieter Bruder

80 let Kravařské kašny

Franz Socha, Kujavy (Klantendorf)

10. září 2009 tomu bude 80 let, kdy byla na náměstí „hlavního města“ Kravařska Nového Jičína postavena a převzata do jeho péče kašna, zhotovená sochařem Franzem Barwigem starším. Tančící venkovský pár se stal velmi brzy symbolem Kravařska.

Již samo o sobě půvabné náměstí Nového Jičína doznalo postavením kašny, která byla tehdy předána veřejnosti, další obohacení, na které každý kolemjdoucí pohlíží s libostí, neboť kašnu zdobící selský pár je mistrovským dílem domovského regionálního sochařství.

Již v roce 1629 je připomínána „městská obecní kašna“, která zásobovala měšťany vodou a obzvláště při požárech byla pro každého volně použitelná¹). Od 24. září 1727 tvořilo tuto kašnu, která se nacházela mezi Mariánským sloupem a domem č. 4 na náměstí, kamenné ohrazení, jehož střed zdobila socha sv. Mikuláše. Z neznámých důvodů byla tato pěkná kašna po vybudování městského vodovodu odstraněna. V roce 1894 byla obruběň kašny přeložena do parku u kostela Nejsvětější Trojice, zatím co postava sv. Mikuláše našla své nové umístění v zahradě sirotčince „pí. Koberové“.

Místo kašny byl na zadní straně Mariánského sloupu umístěn litinový výtakový stojan, který však krásu dřívější kašny v žádném případě nemohl nahradit. Tepřive o pětatřicet let později byla na stejném místě vybudována nová krásná kašna. Podnět vzešel od jednoho milovníka umění, který své jméno sice zatajil, ale daroval pro tento účel značný obnos.²)

Okrašlovacímu spolku města se podařilo ve spolupráci s tehdejším starostou Nového Jičína Dr. Ernstem Schollichem vykonat přípravné práce, až konečně došlo k postavení díla.

Autorem bronzového sousoší „tančící selský pár“ je šenovský rodák, akademický sochař profesor Franz Barwig starší. Vytvořil těmito znamenitě modelovanými postavami mistrovské dílo. „Obtížně a jen kvůli pěkné tanečnici zvedá zavalitý sedlák nohu, zatím co ona, trochu koketní, se půvabně pohybuje, jako by se točila se svým mladším milým ve veselém rej.“³) Jaký jemný humor hovoří z tohoto díla, které je zahalené do sotva popsatelného kouzla domova!

Na začátku profesní kariéry se Barwig převážně zabýval modelováním zvířat a dosáhl v této činnosti uznávaného mistrovství, neboť dokázal přenést na své figury podstatné rysy získané z pozorování. Osobní zážitek, který se hluboko vryl do duše umělce, byl důvodem pro nový směr v jeho tvorbě.

Když v roce 1908 krojované skupiny všech národností dunajské monarchie vzdávaly při slavnostním průvodu hold císaři Františku Josefovi k 60. výročí jeho vlády, byla mezi nimi i skupina z Kravařska ve svých starých, tradičních krojích. Pohled na tento barevný průvod se všemi jeho krásami, ale především shledání s kusem domova zanechal u Fr. Barwiga tak intenzivní dojem, že ihned po tomto zážitku vytvořil umělec řadu pestrých dřevěných figur, pro které mu byly vzorem ztepilé postavy skupiny jeho domoviny. Tato příležitost ho inspirovala k velkému množství děl, ve kterých se umělec blaženým, širokým humorem, neskrývajícím ale upřímnou náklonnost, vydal za popisováním obyvatel své domoviny. Jemnými prostředky svého

vyzrálého umění neúnavně zobrazoval podobu výrazných postav, neobvykle zesílenou slavnostním oblečením. Tak také vzniklo od roku 1920 několik verzí "tančících sedláků". Jednu z pozdějších verzí, v bronzu, věnoval umělec jako hlavní postavu pro kašnu na náměstí v Novém Jičíně.⁴⁾

Musel to být umělec našeho domova, Kravařska, který dokázal nejpodstatnější rysy jeho lidu, především jeho sedláků, tak citlivě vyjádřit, jako to dokázal právě Franz Barwig svým tančícím selským párem. Zde představované postavy selského lidu viděl umělec ještě navíc očima svého dětství. Není to nic násilného, nic napodobovaného, je to jen umělecký cit, který přímo vnímal prostřednictvím obyvatel rodného kraje. Tento bronzový tančící selský pár, to by mohl být každý z nás prostřednictvím našich venkovských předků.

Toto do všech podrobností života odpozorované umělecké dílo na náměstí v Novém Jičíně se přes poměrně krátkou dobu své existence stalo symbolem celého Kravařska. Venkovské motivy jeho postav se projevují jako spojovací články až do nejvzdálenějších koutů celého rodného kraje. Proto nám pohled na kašnu s tančícím párem musí být zároveň radostí i napomenutím. Není mnoho měst, které by se mohly chlubit tak výjimečným uměleckým symbolem.

Kašna s tančícím párem venkovánů na novojičínském náměstí se stala pro německé rodáky z Kravařska po nedobrovolném opuštění domova drahocenným symbolem, a bylo proto vždy jejich velikým přáním obnovit památník staré domoviny v jejich domově novém.

Když se v roce 1968 zrodilo přání postavit toto sousoší tančícího selského páru také v patronátním městě kravařských rodáků Ludwigsburgu, zjistilo se, že původní forma pro odleívání ve Vídni ještě existuje. A tak mohl být výroben a postaven stejný odlitek sousoší, který stojí dodnes na náměstí v Novém Jičíně.

Dobrou spolupráci mezi Radou Kravařska – *Landschaftsrat Kuhländchen*, spolkem Domovu věrných rodáků Kravařska - *Verein heimattreuer Kuhländler*, partnerským městem Ludwigsburg a rodinou Barwigů ve Vídni, jakož i obětavostí rodáků z Kravařska mohl být tento pomník domova v roce 1968, třiadvacet let po vynuceném opuštění rodiště, znovu postaven v Ludwigsburgu. Kdysi vytvořený kravařským rodákem ke cti rodného kraje se stal kravařským rodákům drahocenným symbolem původního domova, symbolem, který má pozdějším pokolením připomenout původ jejich předků.

Prameny:

¹⁾ Ing. Gustav Stumpf: "Die Wasserversorgung Neutitscheins in alter Zeit". *Das Kuhländchen* 5/1923, S. 6.

²⁾ "Das Kuhländchen" II/1929, S. 108.

³⁾ Josef Ulrich: "Heimatbüchlein für Das Kuhländchen", S. 61.

⁴⁾ Otto Kletzl: *Sudetendeutsche Lebensbilder*. Reichenberg 1924, Bd. 3. *Alte Heimat* 1954/9.

Fritz Eichler: *Festschrift zum 8. Kuhländler Landschaftstreffen vom 5. bis 7. Juli 1968*. *Kuhländler Heimatbüchlein für das Jahr 1932*.

Kuhländler Heimatkalender 1979.

Alte Heimat 1998, Heft 5, S. 472: Überarbeitet und ergänzt von Kilian Leitz: *Die Enthüllung des Denkmals „Kuhländler Bauernbrunnen“ in Ludwigsburg am 7. Juli 1968*.

Umělec

Kravařsko bylo ve všech dobách bohaté nadáním pro dřevořezbářství; řezbáři jesličkových figurek v různých obcích jako jsou Odry, Bílovec, Nový Jičín atd. to dosvědčují. Ovšem jen málokteří z takto nadaných se mohli věnovat svému talentu a získat umělecké vzdělání. Mezi naposled jmenovanými se nacházel Franz Barwig, jeden z nejznamenitějších Sudetoněmeckých dřevořezbářů.

Barwig pochází z rolnické rodiny ze Šenova u Nového Jičína, kde 9. dubna 1868 spatřil světlo světa. Německý genealog Kurt Trompler prozkoumal více než 10 generací rodokmenu Barwigů. Vyprávělo se, že Franz již jako malý chlapec pilně vyřezával a modeloval ze slínu postavy zvířat. Ano, především zvířatům, které uměl s velikou šikovností ztvárnit, patřil jeho zájem a záliba. Mezi jinými například „puma“ (1908), „skotačící kůzle“ (1923).

Barwig byl jako umělec objeven jiným způsobem. Po ukončení obecné školy ve své rodné obci se měl vyučit pokrývačem. Ale setrval jen několik měsíců ve svém povolání. Zimní dobu, kdy bylo málo práce, využíval k vyřezávání, své oblíbené činnosti. Bez jakéhokoliv návodu si pro sebe vyrezal velké jesličky, které sklizely chválu a uznání pro krásu figurek a přinesly mu zakázky na podobná díla. O tom se dozvěděl profesor německé reálky v Novém Jičíně Robert Apitsch, jemný, citlivý umělec a ochotný, nezíštně myslící člověk. Ujal se chudého pokrývačského učně, instruoval ho v kreslení a modelování a snažil se usnadnit mu cestu k rádnému uměleckému řemeslu.

Tehdy existovaly v Novém Jičíně dva umělecké ústavy pro církevní účely. Od nich dostával Barwig hojně zakázky a tak vytvářel pro oltáře postavy svatých, kazatelny a křtitelnice. Díla, která pro svůj umělecký výraz získávaly uznání znalců. Těmito figurami přispíval po smrti otce k životy rodiny. Na naléhání obdivovatelů jeho umění nastoupil jako devatenáctiletý do speciální školy pro dřevořezbu při Uměleckoprůmyslové škole ve Vídni, kde zůstal u Hermanna Klotze do roku 1897. Od roku 1890 pracoval vedle toho již také na volné noze.

V roce 1904 se stal učitelem na škole pro zpracování dřeva ve Villachu, odkud byl v roce 1908 povolán do úřadu pro učební pomůcky při ministerstvu školství ve Vídni a nakonec roku 1909 jako profesor na Uměleckoprůmyslovou školu ve Vídni.

Jeho další životní cesta ho představuje jako znamenitého učitele a ředitele školy, na které krátce před tím pracoval jako vyučující. V tomto postavení vzorně působil do roku 1921, leckteré umělecké nadání přivedl na správnou cestu, leckterý talent k pozdějšimu mistrovství. V roce 1921 funkci dobrovolně složil, aby se napříště věnoval jen svému umění. Již od roku 1906 byl členem Hagebundu a od roku 1925 členem Vídenské secese.

Dva roky, od 1925 do 1927, strávil se svým synem Waltrem v severní Americe, kde mimo jiné vyzdobil figurálními a ornamentálními sochařskými pracemi letní sídlo jednoho průmyslníka na Floridě. Pracoval na zakázku architekta Josef-Maria-Urbana na plastické výzdobě vilové čtvrti Mar-a-Lage. Nenašel však zalíbení ve způsobu takové práce a opustil Ameriku, aby se stáhl do svého domu na svahu Schafberg ve Vídni.

Sotva si ve Vídni zařídil vlastní uměleckou dílnu, vytvořil velké kamenné figury pro tehdy nově postavený „Canisiusův kostel“ ve Vídni, dále postavy pro klášter Heiligenkreuz atd. Leckterý kostel starého rakouského císařství byl vyzdoben kamenými výtvory z jeho ruky. V roce 1930 vytvořil pro svou rodnou obec Šenov důstojný pomník padlých I. světové války. Působivější než jeho kamenná dila jsou jeho bronzové práce, především figury zvířat. Znalcům umění je charakterizují jako příkladné a tvrdí, že i v čase rozkvětu ve středověku bylo v tomto oboru vytvořeno sotva něco lepšího. Jelen, medvěd, puma, kozorožec, srna a leckteré jiné zvíře, které modeloval, reprodukuují jejich chování a zjev ve své charakteristické, umělecky zachycené formě.

To nejdokonalejší vytvořil Barwig v oboru dřevořezby. Ostrým pohledem a hmatem a úsměvnou pohodou vyřezával jeho řezbářský nůž půvabné figurky kravařského svatebního průvodu a postavy tančících sedláků, hluboce nábožensky procítěné jsou jeho madony a vzorně ušlechtilé ve svém tvaru jsou jeho ostatní práce, jako „Sedící dívka“ a „Řečník“. Zmenšená kopie této postavy se nacházela v zasedací síni radnice v Novém Jičíně. Znamenitou prací jsou jeho „Tullnské dřevěné jesličky“. Velmi pěkný je také Kristus, kterého věnoval evangelické modlitebně v Novém Jičíně.

Barwigova hlavní díla se nacházejí v uměleckých sbírkách celého světa, tak jako je jeho umění všeobecně uznáváno a ceněno.

To ho však neučinilo pyšným, zůstal skromným, takovým, jakým byl již jako mladý muž. S vroucí láskou lpěl na svém domově a jak mu jen jeho skrovný čas dovolil, navštěvoval ho. Měl velikou radost, že nechali postavit jeho nádhernou kašnu v „hlavním městě“ Kravařska, Novém Jičíně, městě jeho srdce.

Tři roky po odhalení kašny se jako lavina šířila truchlivá zpráva: „Franz Barwig je mrtev – odešel dobrovolně ze života.“ Hrozila mu nevyléčitelná choroba, která by ho odsoudila k trvalé pracovní neschopnosti. To dohnalo tichého, skromného muže 15. května 1931 k zoufalému činu. Jméno umělce zůstane známé i budoucím generacím jako jméno jednoho z nejvýznamnějších dřevosochařů sudetoněmeckého lidu.

Prameny:

Josef Ulrich: Heimatbüchlein Kuhländchen 1932

Chronik der den früheren Bewohnern von Neutitschein bekannten Brunnen auf dem Stadtplatz

- Erster** erwähnter Brunnen 1629
- „1629 ein Röhrbrunnen der Stadtgemeinde zu jedermanns Benutzung“
- Zweiter** erwähnter Brunnen 1727
- „24. 9. 1727 Röhrbrunnen zwischen Mariensäule und Haus Nr.: 4 mit einer steinernen Umwallung. Die Mitte des Brunnens zierte ein Standbild des hl. Nikolaus“
Dieser schöne Brunnen wurde nach der Erbauung der städtischen Wasserleitung entfernt.
- Dritter** erwähnter Brunnen ohne präzises Datum
- „1894? (kann Aufstellungsjahr, aber wahrscheinlicher Demontagejahr sein.) - wurde ein gusseiserner Auslaufständer an der Rückseite der Mariensäule angebracht“.
- Vierter** erwähnter Brunnen; „Der Bauembrunnen“
- **10. September 1929** Einweihung und Enthüllung des Bauernbrunnens auf dem Stadtplatz in Neutitschein in Anwesenheit einer unübersehbaren Menschenmenge.
Dieser Brunnen wurde sehr schnell von allen Kuhländlern als ihr neues Leitsymbol angenommen, also zum Wahrzeichen für das Kuhländchen erhoben.

Die identische Nachbildung des Bauernbrunnens in der Kuhländler Patenstadt Ludwigsburg

1968 zu einer Zeit als die harte wirtschaftliche Not nach der Vertreibung aus der Heimat überwunden war und eine Rückkehr aufgrund der unvereinbaren politischen Lage im Westen und Osten Europas als undenkbar erschien, errichtete die Kuhländler Volksgruppe in einer bewundernswerten Gemeinschaftsaktion in ihrer Patenstadt Ludwigsburg ihr Wahrzeichen, den Bauernbrunnen des Bildhauers Franz Barwig, das ursprünglich auf dem Marktplatz ihrer früheren „Hauptstadt“ Neutitschein stand, als bleibende Erinnerung an die Alte Heimat.

Mehr als 4.000 Landsleute kamen vom 5. bis 7. Juli 1968 zu einem großen Wiedersehen nach Ludwigsburg. Der Höhepunkt dieses Treffens war die feierliche Einweihung ihres neuen Wahrzeichens, das inzwischen auch zu einem Schmuckstück für die Bevölkerung Ludwigsburg geworden ist.

Seither pilgerten jedes Jahr von Nah und Fern zahlreiche Landsleute zu der friedlichen Oase auf der Bärenwiese, um ihre Gedanken in die ferne alte Heimat schweifen zu lassen und eventuelle Freunde zu treffen. 20 große Kuhländler Landschaftsreffen sind seither in 2jährigem Abstand durchgeführt worden, bei denen jedes Mal vor dem Bauembrunnen eine feierliche Gedenkstunde abgehalten wurde, um der Landsleute zu gedenken, die in der fernen Erde der alten Heimat ruhen oder in der neuen Heimat nicht mehr unter uns sein konnten.

Grußwort des Oberbürgermeisters Werner Spec zum 80-jährigen Jubiläum des Kuhländer Bauernbrunnens

Der berühmte Bauernbrunnen mit dem tanzenden Bauernpaar, der heute in Novy Jicin die Mitte des Stadtplatzes zierte, wurde 1929 von Franz Barwig dem Älteren geschaffenen. Franz Barwig, Sohn eines Kleinbauern, wurde 1868 in Schönau bei Neutitschein geboren und erhielt seine Ausbildung an der Kunstgewerbeschule in Wien, wo er später selbst eine Professur innehatte. Der Brunnen gehört zu seinen späten Werken, er hat ihn nach seiner Rückkehr aus Amerika geschaffen, wo er in Palm Beach von 1925-1927 als Bildhauer gearbeitet hat.

Eine Neutitscheiner Biographie, die gar nicht so ungewöhnlich für die damalige Zeit war. Die Söhne Neutitscheins erhielten ihre Ausbildungen in den Metropolen Wien und Prag, bereisten Europa und Amerika und bereicherten ihre Heimat mit den dort gewonnenen Erkenntnissen.

Mit dem Bauernbrunnen, der als das Meisterwerk von Franz Barwig gilt, hat er die Seele des Kuhländchens erfasst: ein tanzendes, also glückliches Bauernpaar, umgeben von Pferd, Ochse, Kuh und Schwein. Verdankt doch das Kuhländchen seinen Namen der äußerst erfolgreichen Viehzucht dort, deren bekanntestes Produkt das Kuhländler Rind war.

Der Brunnen ist nach dem Zweiten Weltkrieg zum Symbol der Heimat für die aus der Heimatlandschaft Kuhländchen vertriebenen Deutschen geworden. 1968 haben sie sich mit dem Bauernbrunnen dieses Stück Heimat in Ludwigsburg auf der Bärenwiese errichtet. Allerdings nicht ganz originalgetreu: In Ludwigsburg fließt das Wasser aus zwei Ochsenköpfen, einem Pferde- und einem Schweinekopf. Der Kuhkopf fehlte, der in Wien lebende Sohn von Franz Barwig, selbst Bildhauer, konnte Ochse, Pferd und Schwein für einen Abguss zur Verfügung stellen, der Kuhkopf war verloren gegangen.

In Nový Jičín fehlte bislang dagegen der Pferdekopf, der gestohlen worden war. Seit diesem Jahr fließt nun das Wasser wieder originalgetreu aus allen vier Tierköpfen. Die guten Beziehungen zwischen Ludwigsburg und Nový Jičín waren einmal mehr zum Tragen gekommen: Vom Ludwigsburger Pferdekopf wurde ein Abguss gemacht, womit der Brunnen in Nový Jičín wieder in den ursprünglichen Zustand versetzt werden konnte.

Dieses Beispiel zeigt, wie wichtig und sinnvoll unsere grenzüberschreitende Zusammenarbeit ist, wenn es darum geht, bedeutende Exponate unseres gemeinsamen europäischen Kulturerbes zu retten.

Der Dialog, den Ludwigsburg, die Kuhländler und Nový Jičín miteinander führen, erstreckt sich über viele Bereiche des öffentlichen Lebens und dient keineswegs nur der Vergangenheitsbewältigung. Tschechien ist als Mitglied der Europäischen Union ein wichtiger Partner beim Gestalten unserer gemeinsamen europäischen Zukunft geworden, zu der auch die beiden miteinander befreundeten Städte Ludwigsburg und Nový Jičín ihren Beitrag leisten.

Werner Spec
Oberbürgermeister

Grußwort des Landschaftsrates des Kuhländchens zum 80. Jubiläum des Kuhländler Bauernbrunnens in Nový Jičín / Neutitschein

Zu diesem großen und schönen Jubiläum entbieten wir namens der vielen unter unserem Dachverband zusammengeschlossenen ehemaligen Kuhländler Landsleuten und deren Nachkommen die herzlichsten und freundschaftlichsten Grüße

an Herrn
Bürgermeister Mgr. Ivan Týle,
seine Stellvertreter Ing. Vladimír Barta,
Miloš Lossmann, MVDr. Milan Šturm,
an die Stadträtinnen und Stadträte,
die Vertreter der neuen Partnerstadt Epinal,
sowie alle anderen Partnerschafts Delegationen,
an die Besucher des Stadtfestes und alle Einwohner Nový Jičín's.

Wir, die ehemaligen Mitbewohner des Kuhländchens freuen uns, dass Sie zu diesem Anlass den Stadtplatz in fast zweijähriger Arbeit so schön erneuert haben. Sie zeigen so den Willen, den für alle Bewohner wichtigen Bezug zu erhalten. Er wird weiterhin auch ein zentraler Begegnungspunkt des gesamten Kreises bleiben.

Durch den tatkräftigen Einsatz eines unserer Vorstandsmitglieder ist es bis zum Festakt möglich geworden auch dem „neuen“ Nový Jičíner Pferdekopf künftig Wasser entströmen zu lassen.

Stellvertretend für die mehrere zehntausende ehemaligen deutschen Bewohner des Kuhländchens nimmt eine Abordnung von 58 Personen an diesem Festakt teil.

Wir freuen uns auch über die neue Partnerschaft, die Sie mit der französischen Stadt Epinal schließen.

In der Hoffnung, dass anlässlich dieses Festaktes viele neue Freundschaften geschlossen werden, wünschen wir dem diesjährigen Stadtfest ein gutes Gelingen.

Für den Landschaftsrat

Kilian Leitz

Dieter Bruder

80 Jahre Kuhländler Bauernbrunnen

Von Franz Socha (Klantendorf)

Am 10. September 2009 werden es 80 Jahre, daß unter dem damaligen Bürgermeister Dr. Ernst Schollich auf dem Neutitscheiner Stadtplatz der vom Bildhauer Franz Barwig d.Ä. geschaffene Kuhländler Bauernbrunnen errichtet und in die Obhut der Kuhländler Hauptstadt Neutitschein übernommen wurde. Das Tanzpaar wurde schnell zum Symbol des Kuhländchens.

Der an sich schon reizvolle Neutitscheiner Stadtplatz erfuhr durch die Aufstellung des Bauernbrunnens, der am 10. September 1929 der Öffentlichkeit übergeben wurde, eine weitere Bereicherung, die jeder Vorübergehende mit Wohlgefallen betrachtete, denn das den Brunnen krönende Bauernpaar stellt ein Meisterwerk heimatlicher Bildhauerkunst dar.

Schon im Jahre 1629 wird auf dem Stadtplatz der „Stadt-Gemeinde Röhrkasten“ erwähnt, der die Bürger mit Wasser versorgte und insbesondere bei Feuersbrünsten jedem zu gebrauchen und zu genießen frei stand“.¹⁾ Seit dem 24. September 1727 bestand dieser Röhrbrunnen, der sich zwischen der Mariensäule und dem Hause Stadtplatz Nr. 4 befand, aus einer steinernen Umwallung, deren Mitte das Standbild des hl. Nikolaus zierte. Aus unbekannten Gründen wurde dieser schöne Brunnen nach Erbauung der städtischen Wasserleitung entfernt. Im Jahre 1894 verlegte man die Brunneneinfassung in den Park an der Dreifaltigkeitskirche, während die Figur des hl. Nikolaus im Garten des Kober'schen Waisenhauses einen neuen Standort fand. An Stelle des Röhrbrunnens wurde an der Rückseite der Mariensäule ein gußeiserner Auslaufständer angebracht, der jedoch die Schönheiten des früheren Brunnendenkmals in keiner Weise ersetzen konnte. Erst 35 Jahre später kam es zur Errichtung des prächtigen Bauernbrunnens an der gleichen Stelle. Die Anregung dazu ging von einem Kunstmuseumsfreunde aus, der seinen Namen zwar verschwieg, aber einen namhaften Betrag dafür spendete.²⁾ Dem Verschönerungsverein der Stadt gelang es in Zusammenarbeit mit dem Bürgermeister Dr. Ernst Schollich, die Vorbereitungen erfolgreich durchzuführen, bis es endlich zur Aufstellung des Werkes kam.

Der Schöpfer der Bronzegruppe „Tanzendes Bauernpaar“ ist der in Schönau gebürtige akademische Bildhauer Prof. Franz Barwig d.Ä.. Er hat mit diesen köstlich modellierten Figuren eine Meisterleistung geschaffen. „Mühsam und nur der schönen Tänzerin wegen hebt der schwere Bauer das Bein, indes die etwas Gefällsüchtige sich so anmutig bewegt, als drehe sie sich mit einem gleichaltrigen Lieben im frohen Reigen“.³⁾ Welch ein feiner Humor spricht aus dem Werk, das in eine kaum zu beschreibende Atmosphäre heimatlichen Zaubers gehüllt ist.

Anfangs beschäftigte sich Barwig vorwiegend mit der Modellierung von Tieren und brachte es darin zu anerkannter Meisterschaft, weil er es vermochte, die aus der Beobachtung gewonnenen Wesenszüge auf seine Figuren zu übertragen. Ein persönliches Erlebnis, das sich bis in die tiefste Seele des Künstlers auswirkte, legte den Grund für das Einschlagen einer neuen Richtung.

Als im Jahre 1908, zum 60jährigen Regierungsjubiläum des Kaisers Franz Josef, Trachtengruppen aus allen Volksstämmen der Donaumonarchie an einem Huldigungszug in Wien

teilnahmen, befand sich darunter auch eine Gruppe Kuhländler in ihren alten überlieferten Trachten. Der Anblick des farbenprächtigen Zuges mit all seinen Schönheiten, vor allem aber das Wiedersehen mit einem Stück Heimat hinterließ bei dem Künstler einen so nachhaltigen Eindruck, daß er nach diesem Erlebnis gleich eine Reihe bunter Holzfiguren als deren Vorbilder ihm die kraftvollen Gestalten der heimatlichen Gruppe dienten, schuf. Diese Gelegenheit wurde nur der Anfang einer großen Anzahl von Werken, in denen sich der Künstler mit einem behaglich breitem Humor, hinter dem sich jedoch aufrichtigste Zuneigung niemals völlig verbergen konnte, an die Schilderung der Menschen seiner Heimat begab. Er ist es niemals mehr müde geworden, das Tumbe der Schweren Gestalten, verstärkt durch ungewohnt feierlichen Staat, mit den feinen Mitteln seiner reifen Kunst darzustellen. So sind seit 1920 auch mehrere Fassungen der „Tanzenden Bauern“ entstanden. Eine der späteren hat der Künstler in Bronze als Hauptdruck für einen Brunnen auf dem Marktplatz von Neutitschein gestiftet.“⁴⁾

Es mußte ein Künstler unserer Heimat sein, wenn er das ureigenste Wesen ihrer Menschen, vor allem ihrer Bauern mit so feinem Einfühlungsvermögen wiederzugeben vermochte, wie es Franz Barwig mit dem tanzenden Bauernpaar tat. Die Menschen, die hier dargestellt wurden, hat der Künstler in unserer Heimat noch mit den Augen seiner Kindheit gesehen. Da ist nichts Gezwungenes, nichts Nachgeahmtes, da ist nur künstlerisches Empfinden, das ihm unmittelbar von den Menschen seiner Heimat, seiner Heimatlandschaft zuströmte. Dieses tanzende Bauernpaar aus Bronze, das könnte jeder von uns oder unseren bäuerlichen Vorfahren sein. Die Gesichtszüge sind uns vertraut. Wir könnten sie heute noch bei Menschen unserer Heimatlandschaft in auffallender Ähnlichkeit wiederfinden.

Das in allen Einzelheiten dem Leben abgelauschte Kunstwerk auf dem Neutitscheiner Stadtplatz ist trotz der verhältnismäßig kurzen Zeit seines Bestehens zu einem Wahrzeichen des ganzen Kuhländchens geworden. Die ländlichen Motive der Gestalten erweisen sich als verbindende Glieder bis in die fernste Ecke der gesamten Heimatlandschaft hinaus. Darum muß uns sein Anblick Freude und Mahnung zugleich sein. Es wird nicht viele Landschaften geben, die ein so treffliches, kunstvolles und ansprechendes Symbol ihr Eigen nennen können.

Der Bauernbrunnen mit dem tanzenden Kuhländler Bauernpaar auf dem Stadtplatz in Neutitschein war bei den Kuhländlern nach der Vertreibung zum kostbaren Wahrzeichen ihrer Heimat geworden, und es war daher immer schon ihr großer Wunsch, das Denkmal der alten Heimat in ihrer neuen Heimat wieder erstehen zu lassen.

Als 1968 der Wunsch aufkam, auch in Ludwigsburg, der Patenstadt der Kuhländler, dieses Denkmal des „Tanzenden Bauernpaars“ aufzustellen, stellte man fest, daß die ursprüngliche Gußform in Wien noch vorhanden war und konnte so ein gleiches Abbild erstellen und aufstellen lassen, wie es in Neutitschein am Marktplatz auch heute noch steht.

In verständnisvoller Zusammenarbeit des Landschaftsrates Kuhländchen mit dem Verein heimattreuer Kuhländler, mit der Patenstadt Ludwigsburg und der Familie Barwig in Wien sowie durch die Opferbereitschaft der Kuhländler konnte jenes Denkmal der Heimat im Jahre 1968, dreiundzwanzig Jahre nach der Vertreibung aus der angestammten Heimat, in

Ludwigsburg neu erstellt werden, das einst daheim von einem Kuhländler Künstler zu Ehren der Heimat geschaffen und den Kuhländlern zum kostbaren Wahrzeichen ihrer Heimat wurde und das spätere Geschlechter an die Herkunft ihrer Ahnen erinnern soll, die gewaltsam und zu Unrecht aus ihrer Heimat vertrieben wurden.

Quellenangaben:

- ¹⁾ Ing. Gustav Stumpf: „*Die Wasserversorgung Neutitscheins in alter Zeit*“
(Das Kuhländchen 5/1923, S. 6)
- ²⁾ „*Das Kuhländchen*“ 11/1929, S. 108
- ³⁾ Jos. Ullrich: „*Heimatbüchlein f. d. Kuhländchen*“ S. 61
- ⁴⁾ Otto Kletzl: *Sudetendeutsche Lebensbilder* (Reichenberg 1924, Bd. 3)
Alte Heimat 1954/9 - Fritz Eichler
Festschrift zum 8. Kuhländler Landschaftstreffen vom 5. bis 7. Juli 1968
Kuhländler Heimatbüchlein für das Jahr 1932
Kuhländler Heimatkalender 1979
Alte Heimat 1998, Heft 5, S. 472
Überarbeitet und ergänzt 2009 von Kilian Leitz

Zur Brunneneinweihung

Der Brunnen spricht: Nun fließ ich sacht
Inmitten eurer kleinen Welt.
Und bin bei Tag und bin bei Nacht
Geschwisterlich euch beigesellt.
Laßt mich in eurer Mitte sein!
Ich will euch tausend Mären rauschen
ins zeitverwirrte Herz hinein.
Lernt, mir mit ganzer Seele lauschen:
Wo Quellen sind, gedeiht das Brot.
Das tu ich euch mit leisem Mund
vom Morgen bis zum Abendrot
- so ihr mir lauscht - bedächtig kund.
Doch bleibt mir immer Schirm und Schild,
dann weiß ich mich gut aufgenommen.
Und was mir quellenrein entquillt,
wird segenschaffend zu euch kommen.

*Richard Hauptmann's Prolog bei der Einweihung
1929 in Neutitschein und 1968 in Ludwigsburg*

Der Künstler

Das Kuhländchen war zu allen Zeiten reich an Begabungen für die Holzbildhauerei; die Schnitzer von Krippenfiguren in den verschiedenen Orten, wie in Odrau, Wagstadt, Neutitschein usw. bezeugen es. Freilich konnten nur ganz wenige dieser Begabten ihrer Neigung folgen und sich zum Künstler ausbilden. Unter den letzteren befand sich Franz Barwig, einer der hervorragendsten Holzbildhauer des sudetendeutschen Volkes.

Barwig entstammte einer Bauernfamilie aus Schönau bei Neutitschein, wo er am 19. April 1868 das Licht der Welt erblickte. Unser Ahnenforscher Kurt Trompler hat den Stammbaum Barwigs über 10 Generationen erforscht. Man erzählte, daß Franz schon als kleiner Knabe fleißig geschnitten und aus Lehm Tiergestalten geformt habe. Ja, Tiere waren es vor allem, denen sein Interesse und seine Liebe galten, die er mit großem Kunstgeschick darzustellen verstand. Zum Beispiel der Puma (1908), das springende Zicklein (1923) u.a.

Entdeckt wurde Barwig auf andere Art. Nach dem Besuch der Volksschule seiner Heimatgemeinde sollte er das Dachdeckerhandwerk erlernen. Aber nur wenige Monate blieb er in seinem Berufe. Die Winterzeit, die wenig Arbeit gab, benützte er, um sich seiner Lieblingsbeschäftigung, dem Schnitzen zu widmen. Ohne jede Anleitung fertigte er für sich eine große Krippe an, die ob der Schönheit ihrer Figuren Lob und Anerkennung erntete und ihm Aufträge für ähnliche Arbeiten einbrachte. Davon erfuhr der Professor der Neutitscheiner Realschule, Robert Apitsch, ein fein empfindender Künstler und ein hilfsbereiter und uneigennützig denkender Mann. Er nahm sich des armen Dachdeckerlehrlings an, unterwies ihn im Zeichnen und Modellieren und bemühte sich, ihm den Weg zu einem tüchtigen Kunsthändler zu ebnen.

Damals bestanden in Neutitschein zwei Kunstanstalten für kirchliche Arbeiten. Von ihnen erhielt Barwig reichliche Aufträge und so schuf er Heiligenfiguren für Altäre, Kanzeln und Taufbrunnen, Werke, die ob ihres künstlerischen Schwungs den Beifall von Kennern fanden. Mit diesen Figuren trug er nach dem Tod seines Vaters zum Unterhalt der Familie bei.

Von den Schätzern seines Talents gedrängt, trat er, 1888 neunzehn Jahre alt, in die Spezialschule für Holzbildhauerei an der Kunstgewerbeschule in Wien ein, wo er bei Hermann Klotz bis 1897 blieb. Dies ist offensichtlich ein Zeichen, daß seine Entwicklung vom Handwerker zur künstlerischen Reife Zeit brauchte. Ab 1890 war er nebenbei bereits auch freischaffend tätig.

Im Jahre 1904 wurde er Lehrer an der Holzbearbeitungsschule in Villach, von wo er 1908 an das Lehrmittelbüro des Unterrichtsministeriums nach Wien und schließlich 1909 als Professor an die Wiener Kunstgewerbeschule berufen wurde.

Sein weiterer Lebensweg zeigt ihn als hervorragenden Lehrer und gewissenhaften Leiter der Schule, an der er kurz vorher als Lernender gearbeitet hatte. Bis zum Jahre 1921 wirkte er vorbildlich in dieser Stellung; so manche künstlerische Veranlagung hat er in die rechte Bahn gewiesen, so manches Talent zu späterer Meisterschaft geführt. Im Jahre 1921 legte er diese Arbeit freiwillig nieder und widmete sich fortan seiner Kunst. Schon seit 1906 war er Mitglied des Hagenbundes und seit 1925 Mitglied der Wiener Sezession.

Zwei Jahre von 1925 bis 1927 verbrachte er mit seinem Sohn Walter in Nordamerika, wo er u.a. in Florida den Sommersitz eines Industriellen mit figuralem und ornamentalen Bildwerk schmückte. An der plastischen Ausgestaltung der Villenanlage Mar-A-Lago in Palm Beach arbeitete er im Auftrag des Architekten Josef Maria Urban. Doch fand er keinen Gefallen an dieser

Form der Arbeit und kehrte Amerika den Rücken, um sich in sein Heim am Abhang des Schafbergs in Wien zurückzuziehen.

Kaum daß er in Wien seine eigene Kunstwerkstätte eingerichtet hatte, schuf er die großen Steinfiguren für die damals neu erbaute Canisius-Kirche in Wien, dann Steinfiguren für das Kloster Heiligenkreuz usw. Gar manche Kirche des alten österreichischen Kaiserstaates wurde mit Steinbildwerken von seiner Hand geschmückt. Im Jahre 1930 hat er für seine Heimatgemeinde Schönau ein stimmungsvolles Kriegerdenkmal geschaffen. Wirkungsvoller als seine Steinarbeiten sind seine Arbeiten in Bronze, vor allem seine Tiergestalten. Kunstkenner bezeichnen diese als mustergültig und behaupten, daß selbst in der Zeit der Kunstblüte im 16. Jahrhundert kaum Besseres auf diesem Gebiete geschaffen wurde. Hirsch, Bär, Silberlöwe, Steinbock, Reh und so manch anderes Tier, das er modellierte, geben Wesen und Erscheinung in ihrer sie kennzeichnenden, künstlerisch erschauten Grundform wieder.

Das Vollendetste leistete Barwig auf dem Gebiete der Holzbildhauerei. Mit scharfem Blick und Griff und schmunzelndem Behagen schnitt sein Messer die köstlichen Gestalten des Kuhländer Hochzeitszuges und die Figuren tanzender Bauern; tiefreligiös empfunden sind seine Madonnen und mustergültig edel in der Form seine sonstigen Arbeiten, so „Das sitzende Mädchen“ und „Der Redner“. Eine verkleinerte Nachbildung dieser Figur ist im Stadtratsitzungssaal des Neutitscheiner Rathauses aufgestellt. Eine ausgezeichnete Arbeit hat er mit der „Tullner Holzkrippe“ geschaffen. Sehr schön ist auch der Christus, den er dem evangelischen Bethause in Neutitschein widmete. Barwigs Hauptwerke befinden sich in den großen Kunstsammlungen der ganzen Welt, wie denn auch seine Künstlerschaft allgemein anerkannt und geschätzt wird. Das machte ihn aber nicht stolz; er blieb bescheiden, so wie er es schon als junger Mann war. Mit inniger Liebe hing er an seiner Heimat und so oft es ihm seine karg bemessene Zeit erlaubte, besuchte er sie; eine große Freude war ihm damit, daß sie seinen herrlichen Bauernbrunnen an ihrem Hauptorte aufstellen ließ.

Drei Jahre nach der Aufstellung des Brunnens ging wie ein Lauffeuer die Trauerbotschaft durch das Kuhländchen: „Franz Barwig ist tot – ist freiwillig aus dem Leben geschieden.“ Ein unheilbares Leiden hatte gedroht, ihn zu dauernder Arbeitsunfähigkeit zu verurteilen. Dies hatte den stillen, bescheidenen Mann am 15. Mai 1931 zur Verzweiflungstat getrieben. Der Name des Künstlers wird auch kommenden Geschlechtern geläufig sein als der Name eines der bedeutendsten Holzbildhauer des sudetendeutschen Volkes.

Quellenangabe: Josef Ulrich: Heimatbüchlein Kuhländchen

*Odhalení Kravařské kašny v Ludwigsburgu 7. července 1968.
Die Enthüllung des Denkmals „Kuhländler Bauernbrunnen“ in Ludwigsburg am 7. Juli 1968.*

*Jeden originál tančícího páru ve dřevě se také nachází dnes v Archivu Kravařska v Ludwigsburgu.
Ein Original des Tanzpaars befindet sich in Holz heute auch im Kuhländler Archiv
in Ludwigsburg.*

Tančící kravařský selský pár umělce Franze Barwiga na Bärenwiese (medvědí louka)
v partnerském městě Ludwigsburg.

Das tanzende Kuhländer Bauernpaar des Künstlers Franz Barwig auf der Bärenwiese
in der Partnerstadt Ludwigsburg (Foto: M. Anderka)

Vydavatel: Krajská rada Kravařska.

Zodpovědný ve věci tiskového práva: 2. předseda Adolf Klohs, Heinestr. 127, 70597 Stuttgart.

Koncepcie: Kilián Leitz. Úprava textu a obrázků Manfred Anderka.

Realizace: Dr. Wolfgang Bruder, Manfred Anderka

© Krajská rada Kravařska 2009-08-05

Herausgeber: Landschaftsrat Kuhländchen

Verantw. i. S. d. Presserechts: 2. Vorsitzender Dieter Bruder, Schafäckerweg 16, 69168 Wiesloch

Idee: Kilian Leitz. Text- und Bildgestaltung: Manfred Anderka

Realisierung: Dr. Wolfgang Bruder/ Manfred Anderka

© Landschaftsrat Kuhländchen 2009